

στικῶν γενομένων παρ' αὐτῷ τῷ λαῷ, ἐν αὐτῇ τῇ κοινωσίᾳ.

Ὁ γάλλος ἰατρός Magnan ἐπὶ 12 ὀλόκληρα ἔτη κατεγίνετο εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ δι' ἔργου σπουδαιοτάτου, στεφανώθεντος ὑπὸ τε τῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων καὶ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, ἀπέδειξε τὰς φοβεράς καταστροφὰς τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν.

Ὁ διάσημος Cruveilhier ὑπελόγισε πρό τι-νων ἔτων ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέθνησκον κατ' ἔτος 50 χιλιάδες ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν οἰνοπνευμάτων, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 45 χιλιάδες! Ὁ Tourgennef ἀνεθίβαζεν εἰς 100 χιλιάδας τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐν Ῥωσίᾳ ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος μάστιγος!

Ἐν Ἀμερικῇ δὲ εἶνε τοσοῦτον διαδεδομένη ἡ κατάχρησις τῶν οἰνοπνευμάτων, ὥστε ἐξ ἀπολύτου ἀνάγκης ἰδρύθησαν νοσοκομεῖα πολλά, εἰδικῶς προσωρισμένα εἰς θεραπείαν πνευματικῆν καὶ σωματικῆν τῶν οἰνοποτῶν! Κατὰ τινα δὲ τελευταίαν στατιστικῆν ἐν μόναις ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς εἰς 8 ἔτη ἀπέθανον ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος 300 χιλιάδες ἀνθρώπων!...

* *

Ἐφημερίς τις ἀγγλικῆ (British medical Journal) μόλις τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδημοσίευσεν ἔχθειν ἐπιτροπῆς ἐξόχων Ἀγγλῶν ἐπιστημόνων περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς καταχρήσεως τῶν οἰνοπνευμάτων ἐπὶ τῆς ἐν γένει θνησιμότητος. Μετὰ μακρὰς ἐπιμελεῖς παρατηρήσεις καὶ πολλὰς ἀκριβεῖς στατιστικὰς οἱ ἐπιστήμονες οὗτοι εὔρον, ὅτι τὰ νοσήματα τοῦ ἥπατος εἶνε τετράκις συχνότερα εἰς τοὺς οἰνοπότας ἢ εἰς τοὺς μὴ ἐπίσης καὶ τὰ νοσήματα τῶν νεφρῶν εἶνε διπλασίως συχνότερα. Ὁμοίως ἡ πνευμονία, ἡ πλευριτίς καὶ διάφορα ἄλλα νοσήματα τῶν σπλάγγων εἶνε πολὺ συχνότερα εἰς τοὺς οἰνοπότας ἔχουσι μάλιστα παρ' αὐτοῖς ἅπαντα τὰ νοσήματα ταῦτα χαρὰ κτῆρα βαρύτερον καὶ κακοθέστερον, καὶ πολλάκις θανατηφόρον. Ἐπίσημον δ' αὖξιν παρητήρησαν εἰς τὰ νευρικὰ καὶ φρενικὰ νοσήματα!

* *

Ἄλλὰ τὸ λυπηρότερον ἔτι εἶνε, ὅτι ἡ ὀλεθρία αὕτη ἐπιρροή τοῦ οἰνοπνεύματος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς ἐνόχους, εἰς αὐτοὺς μόνον τοὺς καταχραστάς, ἀλλὰ κληρονομικῶς προσβάλλει καὶ ἄτομα ἀτυχῆ, ἐντελῶς ἄθωα ἐκ τῆς ἀμαρτίας τῶν προγόνων αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως αὐτῶν τὰ τέκνα τῶν οἰνοποτῶν πληροῦνται τὰ σφάλματα τῶν γονέων αὐτῶν. Ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς αὐτῶν τὰ ἔμβρυα διατρέχουσι τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου, διότι ἀπέδειχθη, ὅτι αἱ ἐκτρώσεις εἶνε πολὺ συχνότεραι εἰς οἰνοπότας γονεῖς. Ἄλλὰ καὶ τὸ παιδίον, ἐλθὸν

εἰς τὸν κόσμον ζῶν, ἀπειλεῖται διαρκῶς ὑπὸ προ-ώρου θανάτου, καθ' ὅσον ἡ μέση θνησιμότης τῶν παιδιῶν ἐξ ἄλλων αἰτίων ὑπερβάλλεται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ αἰτίου τοῦ οἰνοπνεύματος. Ἄλλὰ καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον διαφυγόντα ταῦτα προσβάλλονται, κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ ταλαιπωροῦνται οἰκτρῶς ὑπὸ δικφύρων νευρικῶν καὶ ψυχολογικῶν παθήσεων.

Οὕτως ὁ ὑστερισμὸς καὶ αἱ διάφοροι νευρικαὶ καὶ ὑστεροειδεῖς παθήσεις τῶν κορασίδων, κατὰ τὸ πλεῖστον, ὀφείλονται εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ μέτρον φιλοποσίαν τῶν γονέων ἐπίσης ἢ ὑστεροεπιληψία, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπιληψία, ἥτις εἶνε συχνὴ καὶ συνήθης εἰς τὰ τέκνα τῶν οἰνοποτῶν, πρὸς ἃ συμπαρομαρτοῦσι καὶ διάφορα νοσήματα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς διανοίας, δι' ὧν καθίστανται τὰ τέκνα ταῦτα μωρά, εὐήθη, ἡλίθια, βλάκες κλπ. Οὕτω δὲ κατ' ὀλίγον ἐκπίπτουσιν, ἐκφυλίζονται καὶ καταστρέφονται ὀλόκληροι οἰκογένειαι, ὀλόκληροι φυλαὶ, ὀλόκληρα ἔθνη!

« Ἐὰν προσθέσωμεν — λέγει ὁ Lunier ὁ ἀσχοληθεὶς ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς καταχρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν — ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν φρενοβλαβῶν ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τῶν οἰνοποτῶν γεννωμένων τέκνων πτωχῶν τῷ πνεύματι, ἡλίθιων καὶ μετ' ἄλλων ἐγκεφαλικῶν διαταραχῶν, ῥαδίως φθάνομεν εἰς ἀναλογίαν 50 ἐπὶ τοῖς 100, ὧν ἡ πάθησις ὀφείλεται εἰς τὸ οἰνοπνεῦμα. » Κατὰ τὴν στατιστικῆν λοιπὸν ταύτην τοῦ Lunier τὰ θύματα τοῦ οἰνοπνεύματος ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ θύματα ὄλων τῶν ἄλλων νοσημάτων τῆς ἀνθρωπότητος συνηνωμένων!...

Τὰ πορίσματα τῆς στατιστικῆς ταύτης τοῦ Lunier δὲν εἶνε ὑπερβολικά, ὅταν λάβωμεν ἔτι ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ὀλόκληροι φυλαὶ ἀγρίων ἐν τῇ Ἀμερικῇ, πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀνακαλύψεως αὐτῆς ὑπάρχουσαι, σήμερον κατεστράφησαν ἐντελῶς καὶ ἐξηλείφθησαν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἀποδεκατισθέντες ὑπὸ τοῦ οἰνοπνεύματος τοῦ εἰσαχθέντος παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων κατακτητῶν!

ΙΩ. ΦΟΥΣΤΑΝΟΣ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΜΟΥ

Τετάρτη — 10 Ὀκτωβρίου.

Ἄνῃ Κυριακῇ εἶνε ἡ μεγάλη ἡμέρα διὰ μικροὺς καὶ μεγάλους, ἡμέρα παιγνιδίων καὶ ἀγαλλιάσεων, ἢ ἀναπαύσεων καὶ ὑποδοχῶν, διὰ τὴν Σοφίαν μας καὶ ἐμὲ ὑπάρχει ἐξαιρέσις τοῦ γενικοῦ κανόνος ἡ ἰδική μας Κυριακῇ ἔρχεται καθε Τετάρτην, εἰς τὰς τέσσαρας καὶ μισήν, ὅταν ἡ Σοφία, ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὸ σχολεῖόν της, θὰ ἔμβη, θὰ πετάξῃ μέσα

εις τὸ δωμάτιόν μου, κ' ἐγὼ θὰ τὴν ὑποδεχθῶ καὶ θὰ τὴν καμαρώσω. Ἄλλ' ἂν ἐγὼ ἀντλῶ τὴν ἰδικήν μου εὐχαρίστησιν ἀπὸ ἐκείνην μόνον, ἂν προθύμως παραιτῶ τὸ βιβλίον μου, ἔνθα πολ- λάκις ἐμβριθῆς ἀνάγνωσις μὲ ἀπασχολεῖ, ὅπως ἀναγνώσω προθυμότερον τὸ παιδικὸν ἀριστοῦργη- μα τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκείνη, ἡ κακὴ, δὲν φροντίζει τόσῳ δι' ἐμέ ὅσῳ διὰ τὰ εἰκονογραφη- μένα περιοδικὰ τοῦ γραφείου μου, εἰς τὰ ὅποια χρεωστῶ τὰς τακτικὰς ἐπισηκέψεις της· γνωρίζει ὅτι τὰ λαμβάνω ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖον κατὰ Τετάρτην αὐτὰ εἶνε ἡ μανία καὶ ἡ εὐτυχία της, ὅταν ἀποκαλύπτῃ καὶ περιεργάζεται καὶ θαυ- μάξῃ καὶ τρώγῃ μὲ τὰ μάτια καὶ φιλῇ τὰς ἐπι- βλητικὰς καὶ ὠραίας μορφὰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν ἡγεμόνων, τῶν ἐξόχων καὶ ὠραίων γυναικῶν, καὶ τῆς λοιπῆς ὕλης τῶν περιοδικῶν αὐτῶν. Εἰς αὐτὰ ἡ ἀγάπη της, καὶ εἰς ἐμέ ἡ εὐγνωμοσύνη της. Καὶ ὅταν κορεσθῇ ἡ ἀκό- ρεστος, ὁρμᾷ πρὸς τὴν θύραν καὶ ἀφανίζεται, ἀφίνουσα εἰς ἐμέ τὴν φροντίδα νὰ περισυνάξω καὶ κατατάξω τὰ διασκορπισθέντα καὶ κατατριμη- θέντα φυλλάδια, ἐπὶ τῶν σελίδων τῶν ὁποίων διακρίνω τὰς ρυτίδας, ἃς ἐπέφερον οἱ ἀνυπόμο- νοὶ δάκτυλοι, μεθ' ὅτης ἴσως στοργῆς ὁ ποιητής, ὅστις, ὡς εἶπεν, ἐπὶ τῶν ἀραβουργημάτων τὰ ὅποια ἀσυνειδήτως ἐχάραττε διὰ τῆς μολυβδί- δος ἐπὶ τῶν χαρτίων τοῦ ἡ μικρὰ του θυγάτηρ ἔγραφε τοὺς ὠραιότερους στίχους τοῦ.

Σήμερον ἦλθε νὰ μοῦ κάμῃ τὴν συνειθισμέ- νην της ἐπίσκεψιν· τὰ φύλλα τοῦ ταχυδρομείου ἔμενον ἔτι ἄθικτα ἐπὶ τῆς τραπέζης μου· ἡ Σο- φία περιέφερε τὰ βλέμματά της ἀπὸ τούτων εἰς ἐμέ, μὴ τολμῶσα νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῶν ταινιῶν, αἰτίνας τὰ ἐπροστάτεον· ἀλλ' ἔκλυπεν ἐπάνω των, ὡς διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀναπνοὴν των, καὶ τὰ ἐθώπευε κρυφὰ κρυφὰ, ἀπαράλλακτα, ὅπως τὴν εἶδα κύπτουσαν πρὸς τὸν διετὴ ἀδελ- φόν της, ἐσπαργανωμένον καὶ κοιμώμενον ἐντὸς τοῦ λίκνου τοῦ. Ἀλλὰ μόλις ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ χεῖλη μου ἐν «κὺτταξέ τα», ἡ μικρὰ τίγρις ὤρ- μησεν ἐπὶ τῆς λείας της.

Παρῆλθον λεπτά τινα, ἀφ' ἧς ἡ Σοφία περι- ειργάζετο τὰς εἰκονογραφίας μετ' ἴσης πυρετώ- δους ταχύτητος ἢ ἀφώνου προσηλώσεως, ὅτε τὴν εἶδα ἔξαφνα νὰ σταματήσῃ, νὰ κρεμάσῃ ἐν ἀμη- χανίᾳ τὰς χεῖρας της, νὰ τεντώσῃ τὰ μάτια, νὰ διανοίξῃ τὸ στόμα, ἐπὶ τοῦ προσώπου της νὰ σχηματισθῇ μορφοσμός ὑπερτάτης ἐκπλή- ξεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ περιφρονησεως ἀμέτοχος, καὶ ν' ἀνακράξῃ τέλος, κωμικῶς παρατεινούσα τὸ φωνῆεν ἐκάστης συλλαβῆς:

— Ἄσαα! ὁ γερο Καζής!

Ἡ ἀναφώνησις ἦτο καὶ δι' ἐμέ ἀπροσδόκη- τος· ἐγερθεὶς ἐπλησίασα τὴν μικρὰν πρὸ αὐτῆς παρέμενον ἀνοικτὸν τὸ «The Graphic» τοῦ

Λονδίνου ἐπὶ σελίδος, ἥτις οὐδὲν ἄλλο παρίστα ἀλλ' ἢ τὸν μετὰ τήσῃς ἐκπλήξεως ἀναγγεληθέν- τα. Καὶ εἶχε δικαίον ἡ μικρὰ νὰ φωνάξῃ· ὕστε- ρον ἀπὸ πρίγγιπας καὶ βασιλίσσας καὶ παλάτια καὶ ἀγάλματα, κόσμους ἀγνώστους καὶ καινο- φανεῖς, ἐβλεπεν ἐμπρὸς της τὸν γέροντα βαρκά- ρηκ, ὅστις τὸ τελευταῖον καλοκαίρι καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἡμέρας τοῦ μηνός, τὸν ὁποῖον ἐπέ- ρασε μὲ τοὺς γονεῖς της εἰς τὸ Μεσολόγγι, τοὺς περιέφερε τὸ δειλινὸν μὲ τὸ μονόξυλόν του εἰς θελκτικὰς ἐκδρομὰς ἀνά τὰ τενάγη καὶ τὰς ξη- ρονήσους τῆς λιμνοθαλάσσης.

Ἐκεῖνος εἶνε. Ὅρθιος ἐντὸς τοῦ πλοιαρίου του, κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας του τὸ μακρὸν καὶ βα- ρύ σταλίκι, δι' οὗ πρωτοτύπως καὶ δεξιώτατα οἱ ναυτικοὶ τῆς λίμνης τοῦ Μεσολογγίου ὠθοῦ- σιν ἐν αὐτῇ τὰ πλοῖα των, ἐνδεδυμένος τὴν ἐορ- τάσιμον στολὴν του, τὸ θυσανωτὸν φέσιον, τὸ γε- λέκρον, τὴν ζώνην καὶ τὸ πολύπτυχον καὶ φουν- τωτὸν τουμάρνι. Ἐν τῇ εἰκόνι παρίσταται κάπως ἐξιδανικευμένος ὁ ἀφελὴς ἄξεστος γέρον, ἀνυψῶν τὴν κεφαλὴν ἐν εὐγενεῖ ἀξιοπρεπείᾳ, καὶ ἀφίνων νὰ διαγραφῆται μεταξὺ τοῦ δασέος μύστακος καὶ τῶν λευκῶν γενειῶν του λεπτότατον μειδιά- μα, οἰονεὶ εὐαρεσκείας ἐπὶ τῇ ἀνεπίστῳ τιμῇ. Ἀλλὰ τῆς τιμῆς ταύτης δὲν ἀξιοῦται οὐδὲ διὰ τὴν ἐκφραστικὴν φυσιογνωμίαν του, οὐδὲ διὰ τὸ γραφικὸν ἔνδυμά του, οὐδὲ διὰ τὰ ἰδιόρρυθμα τοῦ θαλασσινοῦ ἐπαγγέλματός του ὄργανα· ὁ τίτλος τῆς εἰκόνος ἐξηγεῖ τὸν λόγον τῆς ἐν τῷ ἀγγλι- κῷ περιοδικῷ ἀπαθανάτισεως αὐτοῦ: «Ἰωάν- νης Καζής, ὁ Ἕλλην λεμβούχος τοῦ λόρδου Βύ- ρωνος».

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐξέπληττε τὴν Σοφίαν, καὶ ἐπληττε τὰς χορδὰς τῶν σκέψεών μου. Ἡ φήμη εἶνε πρὸς τὸν μέγαν ἄνδρα ὅ,τι ἐνάρετος, ἀλλ' εὐστοργος γυνὴ πρὸς τὸν σύζυγον: τὰ πάντα πα- ραχωρεῖ εἰς αὐτὸν καὶ οὐδὲ βλέμμα εἰς τοὺς ξέ- νους. Ἡ φήμη παρέχει εἰς τὸν Γλάδστωνα τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλῃ τὰ ξύλα τῶν δρυῶν, ἅτι- να ἡ πελεκυφόρος χεὶρ του καταρρίπτει, εἰς τίμια λείψανα, εὐλαβῶς περισυλλεγόμενα καὶ τόσον ἀ- κριβῆ πωλούμενα· ἡ φήμη δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Βύρωνα νὰ μεταδώσῃ, κατὰ χιλιάδας ἀντι- τύπων καὶ τὸ ὁμοίωμα ἐπὶ τοῦ ἤδη πρεσβύτου καὶ παρηλλαγμένου, ἀλλὰ τότε νεανικοῦ λεμ- βούχου τοῦ. Ἀφ' ἐτέρου πόσοι ματαίως καὶ βλα- κωδῶς ἀγωνίζονται νὰ διασώσωσι τῆς λήθης τὸ ἄσημον ὄνομά των, ἐγγράφοντες αὐτὸ ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας πυραμίδος καὶ χαράσσοντες ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικωτέρας Καρυάτιδος τοῦ Ἐρεχθεῖου! Καὶ ἀπὸ τοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν μου εἰκονιζομένου ἀντιτύπου μετεστράφην εἰς τὸ ἐν Μεσολογγίῳ βιοῦν πρωτότυπον. Τὰ ἔτη παρῆλθον ἀλλεπάλλ- ληλα, καὶ αἱ μεταβολαὶ ἐπῆλθον βαγδαῖαι, ἀφ' ἧς ταπεινὸς ἐκεῖνος πριαριετῆς περιῆγε τὸν μέ-

γαν ποιητὴν εἰς τοὺς ἐπιμόνους καὶ ἐκκεντρικούς περιπάτους του ἔκτοτε ὁ Βύρων ἀπέθανεν, ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ δόξα, ἀνελοῦσα εἰς τὸ ζενίθ, ὡχρίᾳ κατὰ τι σήμερον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐν ᾗ ἡ πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνη οὐδέποτε θὰ ὡχριάσῃ ἐν ταῖς καρδίαις μας· ἡ πατρίς ἠγωνίσθη, ἐμαρτύρησεν, ἠλευθερώθη τὸ Μεσολόγγι ἐσφαχιάσθη, κατρηπειώθη καὶ ἐδοξάσθη, καὶ ἀνακύπτει σήμερον μὲ ἀμάξας καὶ ἐπιθαλασσίας ὁδοῦς, τὸ ἄλλοτε πυριφλεκτὸν στρατόπεδον τῶν ἀλιέων τοῦ Κότσικα, καὶ τῶν κλεφτῶν τοῦ Μακρῆ, πόλις φραγγοφορεμένων δικηγόρων καὶ εὐρωπαϊζουσῶν δεσποινίδων καὶ μόνος ὁ γέρο-Καζῆς χειρίζεται ἀκόμη τὸ σταλίκι μετὰ τῆς αὐτῆς νεανικῆς εὐεξίας, ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσει καὶ τῇ αὐτῇ περιβολῇ, ἀμέτοχος πάσης περὶ αὐτὸν συντελεσθείσης κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς προόδου ἢ ἀλλοιώσεως, καυχώμενος μόνον ἐπὶ τῷ ὅτι μετέσχε τοῦ ἀγῶνος μὲ τὸ σταλίκι εἰς τὴν μίαν χεῖρα, καὶ τὸ τρομπῶνι εἰς τὴν ἄλλην. Εἰς τὰς καλὰς του ὥρας τὸν ἐνθυμεῖται τὸν « Μιλόρδον του », καὶ ἐπαναλαμβάνει εἰς τοὺς ἐπιβάτας τοῦ πλοιαρίου του τὰ γεροντικά του ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ μανιώδους κολυμβήματος τοῦ Βύρωνος ἐντὸς τῆς λίμνης ἐν μέσῳ τοῦ χειμῶνος, περὶ τῆς οὐδέποτε ἀστοχούσης αὐτοῦ βολῆς, ὅσκις ἐξήρχετο πρὸς θήραν τῶν ἐν τῇ λίμνῃ πτηνῶν, καὶ περὶ τῶν γενναίων αὐτοῦ φιλοδωρημάτων.

Καὶ ὅταν εὐρίσκηται εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀθυμίας του, σιγᾶ-σιγὴν πείσμονα, ἢ ὑπογογγύζει ἐν πρεσβυτικῷ ἐγώισμῳ παραπονούμενος κατὰ τῆς ἀδιαφορίας μεθ' ἧς ἐν τῇ ἡρώικῃ πόλει περιστοιχίζουσιν αὐτὸν καὶ τοὺς ὀλίγους, ὀλιγίστους ἐπιζῶντας ἐκ τῶν ἡρώων ἐκείνων.

Καὶ δὲν εἶνε ἴσως τόσῳ ἄδικον τὸ παράπονον τοῦ γέροντος. Δὲν ὑπερβαίνουνσι τοὺς δέκα οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πολιορκίας, ἐκ τῶν μαρτύρων τῆς ἐξόδου. Μία ἐκ τῶν τελευταίων καὶ ἐπισημοτάτων αὐτῶν ἐμφανίσεων ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος, ὅτε μετὰ τὴν παράταξιν τῆς τελετῆς καὶ τὴν τύρβην τοῦ πλήθους ἐθεάθησαν ὑποστηριζόμενοι, κλονούμενοι, καὶ γονατίζοντες πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ ἀνδριάντος, καταθέτοντες ἐκεῖ οὐχὶ ἄνθη καὶ ῥητορικὰ τμήματα, ἀλλὰ τὰ δάκρυά των καὶ τὴν δόξαν των πρὸς τὸν εὐεργετικὸν « Μιλόρδον », τὸν ὅποιον ἡ τέχνη ἀνίστα ἐν ὑπερτάτῃ νεότητι ἀπέναντι ἐκείνων, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἶχε κατακτήσει τὴν φιλίαν του, ἡ δὲ τὰ βλέμματά του, ὁ μὲν τὸν ὑπηρετήσεν, ἡ δὲ τὸν ἐνοσῆλευσεν, ὁ εἰς διέσωζεν ἔτι τὰ δῶρά του ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ὁ ἄλλος τοὺς λόγους του ἐν τῇ μνήμῃ. . . Καὶ τότε, καθ' ὅσον ἀραιοῦνται, τοσοῦτω, κατ' εὐνόητον λόγον, ἔπρεπε νὰ καθίστανται ἀκριβότεροι. Ἐδικαιοῦντο νὰ σιτίζωνται εἰς τὸ Πρυτανεῖον· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν οἱ

πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν σιτίζωνται καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου, ἔστω καὶ διὰ τῶν πενταδράχμων ἢ ἑπταδράχμων συντάξεων, δι' ὧν ἔχομεν ἐξοφλήσει τὰς ὑποχρεώσεις μας πρὸς τόσους μαχητὰς τῆς ἐπαναστάσεως. Δύνανται μόνον νὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ Ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος, ἵνα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, κηδευόμενοι, κατασταθῶσιν ἄξιοι τιμητικῆς φρουρᾶς. . . ἐξ στρατιωτῶν, κατὰ τὸ κεκανονισμένον. Καὶ οἱ ἀνθρωποῦτοι, καὶ ἐν τῷ βαθεῖ καὶ παρημελημένῳ γήρατι, ἀντέχουσιν ἔτι οἱ πλεῖστοι, εὐρωστοί, καρτερικοί, χαλύβδινοι ὄργανισμοί· ὁποῖον μάθημα εἰς τόσους ἐκ τῶν νέων μας. Δὲν εἶνε μόνος ὁ λεμβούχος τοῦ Βύρωνος, ὁ ἀπόζων ἔτι ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του· ὁ Νέστωρ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐξόδου εἶνε ὁ ἑκατοντούτης, γνωστός τοῖς πᾶσιν ἐκεῖ ἐργατικώτατος *καρaboκύρης*, ὡς ἀποκαλοῦσι τοὺς διευθυντὰς τῶν ἰχθυοτροφείων. Γνωρίζω ἄλλο σεβαστὸν λείψανον, ἐφ' οὗ δεκάκις ἐνέσκηψεν ἡ ἀποπληξία, χωρὶς νὰ τὸν καταρρίψῃ οὔτε εἰς τὸν τάφον, οὔτε εἰς τὸ στρῶμα· ἐπιμένει ἔτι νὰ ζῇ, νὰ βαδίξῃ, νὰ συζητῇ καὶ νὰ σκέπτηται.

Οἱ δυνάμενοι νὰ μεριμνήσωσιν ἀγνοοῦσιν ἴσως, καὶ οἱ γνωρίζοντες ἀφροντιστοῦσι περὶ τῆς διασώσεως τοῦ ἐνδοξοτέρου μνημείου τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας· ἡ Κλείσοβα, ἡ περιφανὴς Κλείσοβα κατατρώγεται, κατακλύζεται ὅσημέραι ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἀπὸ τίνος ἢ μικρὰ αὐτῆς ἔκτασις ἤρξατο ἐλαττωμένη ἐπαισθητῶς· μετὰ τινα χρόνον θὰ ἐξαφανισθῇ ἐντελῶς, βραδύτερον ἔτι θὰ ἀπολεσθῶσιν ἴσως καὶ τὰ ἴχνη τῆς, ἂν σύντονος πρόνοια δὲν σταματήσῃ τὴν φθορὰν διὰ καταλλήλων περιφραγμάτων. Οὕτω βαινοῦσι φθειρόμενα πρὸς τὸ μνημα καὶ τὰ ζωντανὰ μνημεῖα τῆς ἱστορίας μας. Ἐν τῇ αὐτῇ ἀμελείᾳ συννοοῦνται τὰ ἐν τῇ αὐτῇ δόξῃ ἀδελφωθέντα πρόσωπα καὶ πράγματα.

Καὶ τὰς σκέψεις μου ἐπισφραγίζων, διητυθύνθη πρὸς τὴν εἰσέτι διαποροῦσαν Σοφίαν, καὶ θεῖς τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀγγλικοῦ φύλλου, ἀνέκραξα μετὰ πανηγυρικῆς σοβαρότητος:

— Σοφία, κῦτταξέ τον κ' αὐτὸν καλὰ, σὺν τοὺς ἄλλους· μὴν παραξενεύεσαι· εἶνε κ' αὐτὸς μεγάλος ἄνθρωπος!

Ἄλλ' ἡ μικρά:

— Πῶς μοιάζει, θεῖέ μου, μ' ἐκείνον ποῦ μᾶς πῆγαινε ἔς τὸ Μεσολόγγι μὲ τὸ προῖαρι! αἰ;

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Ἐπίγραμμα ἀρχαῖον

Δροσάτο ῥόδο ἂν σοῦστειλα, πῶ ῥόδου κάνω χάρι.
Ἄπ' τῇ δικῇ σου μυρωδιᾷ κ' ἐκεῖνο θενὰ πάρι.

(Κατὰ μετάφρ. Γ. Δροσίνη).